

לאברהם

ויקראו לפניו אברהם (בראשית מא, ט) "זה יוסף שהוא לב בחכמה" (ר"ט)

מתורגמו ומשנתו של שר התורה הגאון הקדוש רבי יוסף ענגיל זצ"ל

פרשת חוקת (באר"י) תשפ"ב • שנה ב' - גליון פ' • מכון "אוהבי תורה" להוצאת ספרי רבינו זי"ע

תפארת יוסף

פנינים על פרשת השבוע

אוצרות יוסף דרוש

זאת חקת התורה וגו' ויקחו אליך פרה אדמה תמימה וגו' (ט, ב).

מורע"ה היה במדרגת יחידה דפרה ולכן ידע טעמה

מה שכתבת דפרה אדומה - מדרגה החמישית בטהרה, הוא נגד שם החמישי דנפש - היינו 'יחידה' (עין דבר"ב, ט), והוא ענין אחדות, ועל כן מטרה טובה.

ומתן תורה היה גם כן מדרגה זו, ועל כן כמו שטבול יום כשר בפרה (יומא ב), לכן גם כן ניתנה תורה לטבולי יום (שבת פו). ועל כן גם כן במתן תורה - אחדות, 'יחידה', לכן הוזהרו 'אל תגשו אל אשה' (שמות יט, טו), דאשה הוא שְׁנִיאוּת, ומדרגת 'יחידה' היינו דהוא יחיד ואין לו זוג (עין שער ההקדמות עמוד תא ד"ה דע), לכן חיוב הפרישה מאשה, ואחרי מתן תורה נסתלק מהם מדרגה זאת, ועל כן - 'שובו לכם לאהליכם' (דברים ה, כו; עין שבת פז).

ומשה רבינו ע"ה שנאמר לו (שם שם, כח) 'ואתה פה עמוד עמודי', היינו עמוד במדרגתך שאתה בה עתה, לכן ידע מזה דחייב לפרוש מאשה המייד (שבת שם), וזהו שלמדין (שם) דמקרא זה הדסיים המקום לפרישת משה מאשתו, ואם כן משה רבינו ע"ה במדרגת 'יחידה' (עין מגלה עמוקות פרשת ואתחנן אופן קעה ד"ה הקדמה) - דפרה. ועל כן גם כן רק משה רבינו ע"ה השיג טעם פרה, דהיה במדרגה זאת, אבל לאחרים - 'חוקה' (עין במדבר יט, ו), ודו"ק.

גליוני הש"ס יומא מב.

ונתתם אתה אל אלעזר הכהן וגו' ושחט אתה לפניו (ט, ב).

אם לפניו בא למעט שאלעזר עצמו ישחוט או חשיב לפניו במה שאסור לו להסיח דעת
בגמרא יומא (מב), ולשמואל דאמר (שחיטת פרה ופרו - פר כהן גדול של יום הכיפורים. רש"י), פרו פסולה (בו, פרה כשרה), מאי שנא פרו - דכתבי (ראה ויקרא טו, יא) 'אהרן ו'חוקה', פרה נמי הא כתיב (פסוק ג-ב) 'אלעזר ו'חוקה'. שאני יתחבב דכתיב 'ושחט אותה לפניו' - שיהא זר שוחט ואלעזר וואה.

אין מבואר, אי הכונה דאפילו זר שוחט ואלעזר וואה - כשר, וכל שכן דשחיטת אלעזר עצמו כשירה, או כיון דכתיב

גליוני הש"ס מועד קטן כח.

ויבאו בני ישראל כל העדה מדבר צן וגו' ותמת שם מרים ותקבר שם (כ, א).

פרה מכפרת - היינו שמתהרת

בגמרא מועד קטן (כח), אמר רבי אמי, למה נסמכה מיתת מרים לפרשת פרה אדומה, לומר לך, מה פרה אדומה מכפרת - אף מיתתן של צדיקים מכפרת.

לשון השאלות פרשת פרה (שאלתא קלג): מה פרה אדומה מכפרת, ומעלת ישראל מטומאה לטהרה, אף מיתתן של צדיקים מכפרת על ישראל, עכ"ל. נראה דבא ליישב הקושיא מהך דיומא (ב), דפרה לאו בת כפרה היא. ועל כן הוסיף לפרש, דהא דאמר כאן דפרה מכפרת - היינו שמתהרת, ולטהרה קרי לה כפרה, אבל אינה כפרה כמש"ל.

ועיין זבחים (פח), כתונת מכפרת על שפיות דמים, שנאמר (בראשית לו, לא) 'ויטבלו את הכתונת בדם', וברש"י (ד"ה ויטבלו): טבילה היינו כפרה, עכ"ל. היינו דסתם טבילה היא טהרה, וטהרה היינו כפרה, כמו כאן דמכונה טהרה בשם כפרה. ועיין עוד משנה סוף יומא (פה), דמוכח דקרי לכפרת יום הכיפורים 'מקוה', עיין שם היטב'.

התורה מכפרת עוון ועיני מעלה את האדם מכף חובה לכף זכות

ועיין עוד ברכות (טו), למה נסמכו אהלים לנחלים (ראה להלן כד, ו), לומר לך, מה נחלים מעלין את האדם מטומאה לטהרה - אף אהלים מעלין את האדם מכף חובה לכף זכות. ונראה הכוונה גם כן, דאהלים של תורה מכפרין על עוונות האדם, וזהו ענין ההעלאה שמעלין אותו מכף חובה לכף זכות. ועיין רש"י מנחות (ק. ד"ה אין), דתלמוד תורה מכפר על עוונות, עיין שם.

ואם כן הרי היקיש והדמיון בהך דברכות - כפרת אהלים לטהרת נחלים, ממש כהך דמועד קטן, דמקיש כפרת מיתת צדיקים לטהרת פרה, ולשון השאלות 'מה פרה אדומה מכפרת ומעלת את ישראל מטומאה לטהרה', דומה להך דברכות מה נחלים מעלין את האדם מטומאה לטהרה.

כפרה כטהרה - שמעלה את המתכפר מכף חובה לכף זכות

ואם גם לא תרצה לפרש הך דברכות על כח כפרה של תלמוד תורה, רק ידמה שהמאור שבה מחזיר למוטב (עין ירושלמי חגיגה פ"א ה"ו; איכ"ר פתיחתא ב), או שעל ידי מה שנודע לו האסור והמחוייב על ידי זה עולה מכף חובה לכף זכות, מכל מקום הא חזינון בהך דברכות היקיש העלאה מכף חובה לכף זכות - לטהרה, ואם כן שפיר יש להקיש גם כן כפרה לטהרה, דכפרה - ודאי הרי היא העלאת המתכפר מכף חובה לכף זכות.

'ושחט אותה לפניו', משמעותו דווקא שאחר ישחוט, דאם הוא שוחט - לא שייך למיקרייה לפניו לדבר שאדם עצמו עושה.

ועיין שו"ת רדב"ז (ח"א סימן תו ד"ה כללא), דאם הסופר בגט הוא עצמו השליח, אז במקום שאין צריך מדינא לומר בפני נכתב כו' (עין גיטין ב), ויתר טוב שלא יאמר כלום - משיאמר בפני נכתב, דמשמע שהוא לא כתבו ומיחזי כשיקרא, עיין שם.

ואולם כאן גם בהוא עצמו שוחט יש מובן לתיבת 'לפניו', לענין שלא יסיח דעת, אלא דלשמואל לא איצטריך קרא לזה לבד - דמשריפה נפקא (פסוק ה), ועל כרחק דאתי קרא נמי להכשיר זר שוחט ואלעזר וואה, אבל על כל פנים אין ממעט שחיטת עצמו, כיון דבשחיטת עצמו נמי שייך לשון 'לפניו' - במה שאסור לו להסיח דעת, וק"ל.

בית האוצר מערכת א כללי ב

זאת התורה אדם כי ימות באהל וגו' (ט, יד).

"הקב"ה לא אמר למלאכים וכי אדם אתם" האם יש להוכיח מזה שמלאך נקרא 'אדם'

עיין בפסיקתא (רבותי כה, ג ד"ה דבר), וז"ל: אמרו לו המלאכים (להקדוש ברוך הוא), אישורך (שבחך, פירוש הגרא"ז שם) הוא שמתן הוודך על השמים ותתן לנו תורתך. אמר להם הקדוש ברוך הוא, אין תורת' נמצאת אצלכם כו', למה, כתוב בה (שמות כ, ב) 'אנכי ד' אלקיך' כופרים אתם במלכותי (וכי כופרים אתם במלכותי שתצטרכו לצייו 'אנכי וגו'), לא אצלי אתם, ואין אתם רואים דמות כבודי בכל יום. וכן כתוב בה 'אדם כי ימות באהל', וכי מתים אתם וכו', עכ"ל.

ומדלא אמר 'וכי אדם אתם', ובא על גב דתיבת 'אדם' כתיב לפני 'כי ימות', מוכח דסביחא ליה לפסיקתא דמלאך הוא בכלל אדם ונקרא 'אדם', ועל כן אילו היה שייך בהם מיתה באהל - שפיר היה שייך בהם קרא ד'אדם כי ימות באהל', ולא היה ממעטם כמו שהוא ממעט עכו"ם - מפאת דאין עכו"ם קרוים אדם (יבמות סא).

ויש לדחות ולומר, דכיון דטענת המלאכים היה שתנתן להם התורה, אם כן הרי טענתם היה באמת שכל מה שנאמר לאדם יהיה נאמר למלאכים, ושתחת כל 'אדם' הכתוב בתורה יוכתב 'מלאך' באמת, ועל כן הוכרחה להיות התשובה - 'וכי מתים אתם', היינו מקרא זה אי אפשר שיותן למלאכים ויכתב 'מלאך כי ימות' וגו', כיון דליכא מיתה במלאך, ובאתי רק להעיר.

ה) דברי רבינו בכלל זה, לבאר: 'אי מלאך קרוי אדם'. והאריך רבינו בראיות, וכאן הובא הנוגע לפרשתינו. וראה עוד גליון עח פרשת בעלולתן עמוד א.

ו) וראה עוד **גבורות שמונים** במפתח לאות ח, מה שכתב רבינו בזה. ז) 'דרש רבי אלעזר בן עזריה, מכל חטאתיכם לפני ד' תטהרו' (ויקרא טו, ט), עבירות שבין אדם למקום - יום הכיפורים מכפר, שבין אדם לחבירו - אין יום הכיפורים מכפר עד שירצה את חבירו. אמר רבי עקיבא, אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרין, מי מטוהר אתכם, איביכם שבשמים, שנאמר (ויקרא לו, כה) 'זרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם', ואומר (ירמיה יג, ט) 'מקוה ישראל ד', מה מקוה מטוהר את הטמאים - אף הקדוש ברוך הוא מטוהר את ישראל'.

א) **באוצרות יוסף** דרוש ד פיסקא נח, כתב רבינו: 'התורה היא מדרגה היותר עליונה, דהיא מדרגה החמישית בנפש (עין זוה"ק משפטים צד: שער הגלגלים הקדומה א ד"ה דע כי כמו: שלה פרשת בראשית אות ה) ד'קלה חמשה שמות (עין דבר"ב לו; זוה"ק תרומה רע"מ קנח) - נפש רוח נשמה חיה יחידה, ו'יחידה' היא היותר פנימית ועליונה, ונגדה פרה אדומה גם כן חמישי שבמדרגות - חולין, מעשר, תרומה, קודש חטאת (עין חגיגה יח).'
ב) ראה שם פיסקא ל: '... המיתה - דהוא פירוד הצורה מהחומר (עין רמב"ם הלכות יסודי התורה פ"ד ט"ט) ונעשה שניות, לכן הוא אבי אבות הטומאה (עין רש"י פרשתנו יט, כב ד"ה טומאה), דשניות עניינו טומאה, והאחדות עניינו טהרה וככל ה"ל (ראה שם פיסקא ג-ד), ועל כן פרה אדומה דיש בה עניין איחוד כחות היפסיכיים, דמטרה מטמאים ומטמא טהורים (עין במדבר יט, א), הרי דמתאחדים בה כחות היפסיכיים - טהרה וטומאה, ועל כן בכח

טומאת אהל בקברי עכו"ם

תנאים נוספים החולקים על שיטת רבי שמעון שאינם מטמאים והלכה כרבים | ראייה חדשה לשיטת הרמב"ם שפסק כרבי שמעון

~ מתוך: בית האיצר מערכת א כלל ח ~

יש לפקפק על ראייה זו, דרבינא שם רק לתרוצי לדרבי שמעון בן יוחאי אתי, דמוקשי עליה התם מקרא, והמקרא הרי צריך שיתורץ אליבא דכולי עלמא, ולכן מתרץ ליה רבינא לדרבי שמעון בן יוחאי דלא ליקשי עליה מקרא, ואין מזה ראייה דרבינא עצמו סבירא ליה כרבי שמעון בן יוחאי, וכמובן.¹

ואולם מצינו אמורא אחר הסובר כרבי שמעון בן יוחאי הנ"ל, והוא בסנהדרין (נה), אמר רבי חנינא, הסוטר לועו של ישראל - כאילו סוטר לועו של שכינה, שנאמר (משלי כ, כה) 'מוקש אדם ילע קודש'. וברש"י: 'מוקש אדם' - הנוקש את האדם, היינו ישראל, 'ילע קודש' - כאילו לועה הקדוש כו', עכ"ל.

ומבואר להדיא, דסבירא ליה לרבי חנינא דרק ישראל קרוין 'אדם', ולא עובדי כוכבים. ועל כן מתפרש ליה קרא ד'מוקש אדם' רק אסוטר לועו של ישראל דייקא, וכפירוש רש"י הנ"ל. וזו ראייה גדולה לפסקו של הרמב"ם ז"ל לענ"ד.

דעות שבעלי חיים הדומים לאדם מטמאין באהל

והנה מוצאתי עוד בסיפרא שמיני (פרשה ג ברייתא ז), וז"ל: 'חיה' (ויקרא יא, י) - זו חית הים, 'הנפש' (שם) - להביא את הסירונות, יכול תהא מטמא באהל כדברי רבי חנינא, תלמוד לומר (במדבר יט, יד) 'זאת', עכ"ל הסיפרא.

וכפירוש הרמב"ם (ד"ה נפש): 'נפש' - להביא את הסירוני, פירוש, בלע"ז קורין אותה שירינ"א, והיא מחציה ולמעלה כצורת אשה ומנגנת כאדם. יכול תהא מטמא באהל כדברי בן חנינא - ושמו מפני שהוא נקרא כמו בן אדם שבים, הלכך קרינא ביה 'לכל נפש אדם' (שם שם, יא), תלמוד לומר 'זאת', פירוש, בפרשת זאת חוקת התורה כתיב (שם שם, יד) 'זאת התורה אדם כי ימות באהל', בא למעט את הסירוני, ואף על פי שנקרא אדם, עכ"ל.

ומבואר בזה דגם בעל חי שבים שיש בו צורת אדם ודומה לאדם, יש בו טומאת אהל לרבי חנינא בן חנינא. ורבנן נמי דפליגי עליה, היינו רק משום מיעוטא דתיבת 'זאת' דממעט סירוני, הא לולי מיעוטא ד'זאת' היה גם לרבנן הסירוני נכלל בכלל קרא ד'אדם כי ימות באהל', והיה מטמא באהל מפאת המקרא הנ"ל. ואף על גב דלאו ישראל הוא, ורק 'אדם' הוא שאפשר שיקרא אף על פי שהוא בעל חי, מפאת דמינו לאדם בצורתו וניגונו, וחשוב מכך זה 'אדם' שבים, אבל הרי אי אפשר לו להחשב מכה זה ישראל שבים.

ואם כן, לרבי שמעון בן יוחאי דסבירא ליה ד'אדם' דקרא ד'אדם' כי ימות באהל, פירושו ישראל, וודאי דאי אפשר להיות הסירוני בכלל זה כלל וכלל. ואם כן מבואר דרבי חנינא בן חנינא ובני פלוגתיה, תרווייהו סבירא להו דלא כרבי שמעון בן יוחאי הנ"ל. ואם כן כיון דרבנן שמעון בן גמליאל נמי פליגי ארבי שמעון בן יוחאי, אם כן לכאורה יש מכאן ראייה ברורה דאין הלכה כרבי שמעון בן יוחאי, כיון דיחיד ורבים הלכה כרבים, ובאותי רק להעיר.

דהוא בתרא נהי דאמעטיניהו קרא מאטמוי באהל, במגע ומשא מי מיעטיניהו קרא. ואם היו דברי רבינא על רבי שמעון בלבד, הוה ליה למימר אמר רבי שמעון נהי דמיעטיניהו קרא מאטמוי באהל, או כן היה לו לומר נהי דאמר רבי שמעון שאין מטמאין באהל, במגע ומשא מי אמר, עכשיו דאמר נהי דמיעטיניהו קרא וכו' ודאי לדברי הכל קאמר. אלא שעל עצם דברי רבינא אלו שכולם סוברים כרבי שמעון בן יוחאי ואין חולק, אף שמדברי רבי יוסי באדני השדה חזינן דפליגי, ראה סדרי טהרות שם שביאר על פי דברי תוספות נדה (ג, דה) ואין שאף רבי יוסי סובר כרבי שמעון בר יוחאי.

ד לשון רבינו שם: 'לכאורה נראה דהוא רבי יהודה דסתם סיפרא רבי יהודה (סנהדרין פז).'

להו מ'על פני השדה'. ואי משום דדמי לאדם הא אין ענין האדם מחייב הטומאה כלל, ורק ענין הישראליות הוא המחייב הטומאה, ודו"ק היטב.

לר"י עכו"ם מטמאין באהל מכ"ש דאדני השדה

ועוד נראה פשוט, דאם אדני השדה מטמאין באוהל אף על פי שאינם ישראל, אם כן הא איכא למילף מינייהו גם עובדי כוכבים שטימאו באהל. ונהי דאדני השדה גזירת הכתו הם מ'על פני השדה', עם כל זה הא הגידול משדה לאו מעליותא היא, ואדרבה גריעותא הוא, ורבותא אשמעינן קרא דאף על גב דגדל משדה, והוה אמינא דַּחֲקֵהּ היא, עם כל זה חשיב אדם ומטמא באהל, ואף על פי שאינו ישראל, ואם כן כל שכן עובדי כוכבים שהם מין אדם ממש ונולדים מאדם הראשון - שטמאין באוהל, ואף על פי שאינם ישראל.²

אם מצרפים את דעת ר' לניב עכו"ם אף שאין הלכה כמותו לגבי אדני השדה

ונהי דאין הלכה שם כרבי יוסי לענין אדני שדה (עין פיה"מ כלאים שם ד"ה וחולדת), עם כל זה לענין מה שסובר רבנן שמעון בן גמליאל דעובדי כוכבים מטמא באוהל, שפיר יש לפסוק כוותיהו, כיון דרבים הם לגבי רבי שמעון. ואולם יש לומר, דכיון דעובדי כוכבים - מאדני השדה הוא דילפינן, אם כן אם אין הלכה כרבי יוסי בהא דאדני השדה, שוב אי אפשר לצרף כלל דעתו לענין עובדי כוכבים.

ואולם מה שכתבנו ראשונה, דהכרח לומר דרבי יוסי סבירא ליה בלאו הכי כרבן שמעון בן גמליאל בפירושא דקרא ד'אדם כי ימות' וגו', דהכוונה אמין אדם ולא אישראל, הוא פשוט וברור. דאם לא כן, רק 'אדם כי ימות' וגו', ביאורו ישראל, אזי אי אפשר להתחיל לרבות כלל מ'על פני השדה' אדני השדה לטומאת אוהל וכו"ל. ועל כן פשוט הוא דרבי יוסי סבירא ליה כרבן שמעון בן גמליאל הנ"ל ד'אדם כי ימות' וגו', היינו מין אדם ואפילו עובדי כוכבים, ועל כן שפיר מרבה מ'על פני השדה' את אדני השדה שיוחשבו גם כן אדם, וזה פשוט וברור.

הרמב"ם פסק כרשב"י וראיתי

והנה הרמב"ם ז"ל בטומאת מת (פ"א הי"ג) פסק כרבי שמעון בן יוחאי, דעובדי כוכבים אין קרוים אדם, עיין שם **בכסף משנה** (ד"ה ומ"ש), דכתב דאף על גב דרבנן פליגי עליה (עיין בימותא, סא), מכל מקום פסק כרבי שמעון בן יוחאי, משום דרבינא ביבמות (שם) סבירא ליה כוותיה, עיין שם היטב.

בגמרא יבמות (ס), תניא וכן היה רבי שמעון בן יוחאי אומר, קברי עובדי כוכבים אין מטמאין באוהל, שנאמר (יהוה קאל לה, לא) 'וְאֵתָן צֵאֲנִי צֵאֲן מֵרַעִיתִי אִדָּם אַתֶּם', אתם קרוים אדם ואין עובדי כוכבים קרוים אדם, עכ"ל הגמרא.

ובתוספות שם (ד"ה ממוג) כתבו, וז"ל: ואומר ר"י, דאין הלכה כרבי שמעון, דרבנן שמעון בן גמליאל פליגי עליה, כדתנן במסכת אהלות (פ"ה מ"ט), והלכה כרבן שמעון בן גמליאל במשנתנו (עיין כתובות עז), עכ"ל.³

לרבי יוסי אדני השדה מטמאין באהל ואדם כי ימות באהל' הכוונה על מין אדם

ונראה לענין עוד, דרבי יוסי גם כן פליגי עליה, ואם כן בלאו הכי ראוי לפסוק הלכתא דלא כוותיה, מטעמא דיחיד ורבים הלכה כרבים (ברכות ט). ומנא אמינא לה, מהא דאיתא בכלאים (פ"ה מ"ה), ואדני השדה (הוא מין חיה הגדילה מן השדה ודומה לאדם, עיין שם היטב **במפרשים** (פירוש המשנה להרמב"ם ד"ה ואדני; ר"ש ד"ה ירושלמי) - חיה. רבי יוסי אומר, מטמאות באוהל כאדם. ובר"ש שם בשם הירושלמי (שם ה"ד), דרבי יוסי דריש מ'על פני השדה' (במדבר יט, טז) - בגדל מן השדה, כלומר מין אדם הוא, עכ"ל.

והשתא, בשלמא אי נימא דהאי 'אדם כי ימות באוהל' (שם שם, יד), הכוונה אמין אדם סתם (מְעַשֵׂשׁ בלשון אשכנז), על כן שפיר מרבינן מ'על פני השדה' אדם דשדה. מה שאין כן אם הך ד'אדם כי ימות באוהל' ביאורו ישראל - וכרבי שמעון בן יוחאי, אם כן אין לרבות מ'על פני השדה' רק ישראל דשדה, אבל לא אדני השדה הנ"ל, דאפילו נחשבות לאדם, עם כל זה הרי אינן ישראל, וטומאת אוהל הא הוי רק בישראל.

ונהי דאי אפשר לרבות ישראל דשדה, כיון שאין לו מציאות כלל, עם כל זה לא היה לנו לדרוש כלל באמת דרשא זאת ד'על פני השדה', והוי לן לאוקמיה לדרשא דנזיר (גג), 'על פני השדה' - זה המאהיל כו', או לדרשות דחולין (עב), להוציא עובר כו', או לרבות גולל ודופק, עיין שם.

ואפילו אם תמצי לומר דרבי יוסי לית ליה להנך דרשות, דהכי מוכח לכאורה מדדריש ליה לקרא לרבות אדני השדה, דאי איתא, הא איצטרך קרא להנך דרשות, ומנא ליה לרבות אדני השדה, עם כל זה הנה יוקשה באמת דקרא למאי אתי. אבל הרי אי אפשר מכך זה לדרוש לרבות אדם דשדה - אם אין פרשת טומאת מת מדברת מאדם כלל רק מישראל, ומאי אולמיה דאדני השדה משאר חיות השדה דלא מרבינן

(א) רבינו בהמשך דבריו שם כתב: 'והנה התוספות ביבמות שם (סא) ד"ה ממוג, הקשו אדבריהם הנ"ל דאין הלכה כרבי שמעון בן יוחאי הנ"ל, מהא דמבואר בסתמא דגמרא דבבא מצינא (קיד), דקברי עובדי כוכבים אין מטמאין באוהל. ותירצו דאליהו דחוי דמחיי ליה, עיין שם. והנה גם בכריתות (א) איתא, דהסך משמן המשחה לעובד כוכבים פטור, משום דכתיב (שמות ל, לב) 'על בשר אדם לא יסך', ועובדי כוכבים אין קרוים אדם, עיין שם. ואולם בכריתות שם, יש שם עוד שינויא אחרינא... ועיין עוד בש"ס עבודה זרה (לט), קבר נונא (וג' ששמו כן) אסור (דהוא גז טמא), וסימניך - קברי עובדי כוכבים, והתוספות שם (ד"ה ה"ג) גורסים, 'קבר נונא שרי, וסימניך קברי עובדי כוכבים', והכוונה, דכמו דקברי עובדי כוכבים אין מטמאין באוהל - כן דג ששמו קבר נונא אינו

ידוע תדע

הרחבת הידיעות במשנתו של רבינו

והָהָא אֵל נֶכַח פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד מְדַמָּה שְׁבַע פְּעָמִים (יט, ד)

מה הטעם לשיטת הרמב"ם (הל' פרה אדומה פ"ד ה"ז) שהוספה על ההזאות אינה פוסלת?

תשובה לידוע תדע' מפרשת קרח: מדוע יצאו השמש והירח להגן על משה רבינו נגד קרח? עיין שם בדחמאתא אות ו פסקא י"א

הגיד רבינו בחיים חיותו: "מהספרים שלי יהיו לי תלמידים"

(הג"ד יעקב טייטלבוים - תלמידו המובהק של הגר"מ אריק צ"ל - ששמע מפי רבינו)

ספר 'שמן למאור' על תהלים

ב"ה יום א' דברים בעת"ר לפ"ק קראקא

כבוד ידידי הרב הגדול בתורה, מעוז ומגדל, חריף ובקי טובא, חסיד ועניו כו' כו', כש"ת מו"ה משה נטע שפירא נ"י אב"ד דק"ק קשונז מדינת רוסיה פולין.

אחדשכת"ה (אחרי דרישת שלום כבוד תורתו הרמה). הנה עיינתי בהעלים לתרופה אשר שלח לי כת"ה מספרו 'שמן למאור' על תהלים, ומצאתי בו דברים טובים ונכוחים, וכל דבריו מיוסדים על אדני פז, דברי חכז"ל בגמרא וזוהר הקדוש ומדרשים, לכן ראויים הדברים ודאי לאדפוסו אדרא. ועל כן הנני למבוקש של כת"ה להסכים עמו בהוצאת הספר הנכבד ההוא לאור, יראו ישירים וישמחו וכל מן דין סמוכו לנא.

ובזה הנני ידידו הדושת"ה באהבה

הק' יוסף ענגיל

ספר 'לב חכמים - אור עולם'

ב"ה ה"ה הרבני המופלג ושנון מו"ה מרדכי ליב קליין נ"י מפה בע"ה "אמרי יהודא" מוציא לאור פעם שנית ס' "אור עולם" עה"ת מגדול אחד מדורות שמלפנינו ויש עליו

הסכמות מגאונים שבדורו ואינו בנמצא על כן מצוה להחזיק ולקנותו אצלו כדי שיראה שכל טוב בעמלו.

ועל זה באתי על החתום

היום יום ב' בהר עת"ר לפ"ק,

קראקא יצ"ו

יוסף ענגיל

ועל זה באתי על החתום לכבוד הרב המחבר וכבוד אבותיו הקדושים אשר בארץ המה, גדולי הדור שבדורות שלפנינו זי"ע.

היום יום ד' וארא בעת"ר לפ"ק

הק' יוסף ענגיל

א) חיברו הג"ר צבי אלימלך טייכער זצ"ל מקראקא, בן הג"ר יוסף משה זצ"ל ראב"ד ומו"צ דק"ק פרעמישלא.

בשנת תרכ"ו הוציא לאור בבלוב את הספר 'שערי עורה' - חידושי וחידושי אביו על אה"ע סי' י"ו. הספר זכה להסכמתו הנלהבת של הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל הכותב על רבי צבי אלימלך. "הרב המאור הגדול, חריף ובקי, שכל צח ונקי". בשנת תרל"ו הוציא לאור בפרעמישלא את ספרו 'מעשה הצדקה', שזכה להסכמתם של הרבנים הגאונים 'השואל ומושיב', 'הישועות יעקב' וה'מנחת חינוך' זצ"ל. בשנת תער"ב הוציא לאור בקראקא את ספרו 'פלפולא חריפתא' שהתעטר בצורה הסכמות מהרבה רבנים וגאונים, ובתוכם רבינו זי"ע.

ג) הסכמתו נדפסה שם אחר הסכמת רבינו.

ד) חיברו הג"ר משה נתן כהנא שפירא ז"ל אבד"ק קשיונו. בהקדמה לחלק א' (פטרקוב תרע"א) כותב המחבר כדברים האלה: "הנני מן המודיעים אשר ספרא דנא שהנני מוציא לאור בעוה"י היה בקודש פנימה ומן רב לפני מחותני רבינו הקדוש, הוא ניהו כ"ק אדמו"ר הגאון האמיתי קודש הקדשים רשכב"ג כו' זצוקלה"ה זי"ע ועכ"פ מהר"א מסאכטשאב (בעל-אבני נזר), ובפיו הקדוש והטהור הביע כי נראין לו

שעשועי יוסף

פרפראות וניצוצות נפלאים

'תמוז ואב' נצח והוד' משה ואהרן' - כולם בחינת 'אחים' המרומוז ב'עינים'

והנה בסדר המדות מהתחלת החדשים בניסן, הם ניסן אייר סיון תמוז אב - חסד גבורה תפארת נצח הוד, נמצאו תמוז אב - נצח והוד (עיין לקוטי תורה פרשת בא טעמי המצות ד"ה מצות קדושה). ונודע (זוה"ק פנחס רע"מ רלו), דנצח והוד הם שני אחים - תרי פלגי גופא בני התפארת (עיין תיקון"ה תיקון מה פה), ולכן המרכבות שלהם - משה אהרן (שם ח"ב רעו); היו גם כן אחים. והעינים הם רמז לאחים, עיין ברכות (נו), חזאי עיני דנשקן אהדדי, אמר ליה בא על אחותו, וכזה בירושלמי מעשר שני (פ"ד ה"ו), והיינו דהאחיה רמוזה בעינים, ועל כן תמוז אב דהם נצח והוד שני אחים, לכן נרמזים בעינים וכו"ל.

גליוני הש"ס ירושלמי זרעים כרך ג אות קפא

תמוז ואב, הם לעומת עינים בנפש, כמבואר בספר 'יצירה', ואלול הוא מזל בתולה (שם פ"ה מ"ח), וזהו 'ברית פְּרִי' לְעֵינֵי' (איוב לא, א), שכרתי ברית להשם יתברך עוד לפני אלול שהוא זמן התשובה (עיין זוה"ק ח"ב רעה; זוה"ח פרשת כי תצא נה); רק עוד קודם לזה שבתי בתשובה וכרתי ברית להשם יתברך בעינים, היינו בתמוז אב דימי המצרים, שבהם הם ימי תשובה וכוונודע (עיין עירות דבש ח"א דרוש טו ד"ה והנה; עבודת ישראל אבות פ"ג מ"א).

'ומה אתבונן על בתולה' (איוב שם). פירוש, דאין צריך לומר - 'ומה עוד ביותר - 'אתבונן' באלול מזל 'בתולה' לשוב בתשובה, דתשובה הוא בינה - 'ולבבו יבין ושב ורפא לו' (ישעיהו, ה; ראה זוה"ק לך עט); כמבואר בש"ס מגילה (יז).

הוכחה שאין לקטן נישואין כלל אף מדרבנן

בגמרא יבמות (ק"ג), ומאי שנא קטנה דאכלה בתרומה (אם השיאה אמה לכהן, ר"ש), ומאי שנא חרשת (שלא השיאה אביה בקטנותה, שאין נישואיה גמורין) דלא אכלה בתרומה וכו'. גזירה שמא יאכיל חרש בחרשת. וברש"י (ד"ה גזירה) כתב, אבל קטנה לגדול ליכא למיגזר משום גדולה לקטן, דאין לקטן נישואין.

מכאן תשובה לדעת האומר (עיי' שו"ת מהר"ק שורש ל ד"ה ועוד), דקטן שהשיאו אביו אשה הוה ליה נישואין מדרבנן מטעם זכייה, דיש לו זכייה לקטן מדרבנן, כמבואר בבבא מציעא (ע"ב). דאי איתא - הא משכחת נמי נישואי גדולה לקטן מדרבנן, וניגזר דילמא אתי למיכלה בתרומה דאורייתא, כמו דגזרינן כן בחרש, ועל כרחך דנישואי גדולה לקטן לא משכחת כלל מדרבנן.

אם אכילת קטן שמה 'אכילה'

הנה לענין אכילה מצאתי בר"ש תרומות (פ"ו מ"א), המאכיל את בניו קטנים כו', משלם את הקרן ואין משלם את החומש, ובר"ש (ד"ה המאכיל), וז"ל: המאכיל בניו קטנים, כגון בזר, וקטנים לאו בני אכילה ניהו, עכ"ל. הנה דקטן לאו בר אכילה הוא.

אולם דברי הר"ש צריך עיון לכאורה מהך דיבמות (דף ק"ד), 'לא תאכלום' (ויקרא י"א, מ"ב) - לא תאכילום, להזהיר את הגדולים על הקטנים. ומוכח דאכילת קטן שמה אכילה.

ועיין במנחות (ע"ג), איש חולק - ואפילו בעל מום, ואין הקטן חולק - ואפילו תם, הרי דרק אינו חולק - אבל אוכל הוא בחלק אביו, עיין שם ברש"י (ד"ה ואין). ואם כן בקדשים הא כתיב בהו 'אכילה' (ראה שמות כ"ט, ל"ג; עיי' פסחים נ"ט), ואי איתא - אכילת קטן לאו שמה אכילה, אם כן היה ראוי שיהיה אסור להאכילם לקטן, דהוה ליה מאבד קדשים (עיי' פסחים מ"ח; מנחת חינוך מצוה קמ"ב אות ד), כיון דאין אכילתו אכילה.

וכן בפסח, מבואר בסוכה (מ"ב), קטן שיכול לאכול כזית צלי - שוחטין עליו את הפסח, שנאמר (שמות י"ב, ד) 'איש לפי אכלו'. ומוכח דאכילת קטן שמה אכילה. ותרומה נמי כתיב בה 'אכילה' (ראה ויקרא כ"ב, י"ד) ורש"י (ד"ה לא), ואף על פי כן קטן אוכל - רק שאינו חולק, וכמבואר ביבמות (ק), ואפילו אכילת בעל חי שמה אכילה, כמבואר בזבחים (לא), ואם כן קשה לומר דאכילת קטן גרע.

ואולי טעות סופר הוא בר"ש. וצריך לומר, דקטנים לאו בני חיובא ניהו, או כוונתו כן - דקטנים לאו בני אכילה של חיוב ניהו [ועיין שם בפירוש הרא"ש (ד"ה ב"י)] דכתב באמת כן, דקטנים לאו בני חיובא ניהו, ובאתי רק להעיר.

איסור ספייה בידים לקטן שלא ירגיל לכך כשיגדל

בגמרא יבמות (ק"ד), תא שמע, 'לא תאכלום כי שקץ הם' (ויקרא י"א, מ"ב) - לא תאכילום, להזהיר גדולים על הקטנים. מאי לאו דאמר להו לא תאכלו, לא, דלא ליספו להו בידים.

עיין תרומת הדהן (ח"ב סימן ס"ב), וז"ל: והא דאייתי קרא דאסרה תורה דלא ליספו ליה בידים, יש לומר הטעם, דקפיד רחמנא שלא ירגיל אותו לעבור עבירות וכשיגדל יבקש לימודו, עכ"ל. ושוב ראיתי שכבר הביאו החתם סופר (שו"ת או"ח סימן פ"ג ד"ה ואומר), ועיין שם אריכות.

לסברא שיש להפריש קטן מעבירה - נחשב לו לחטא

ועיין שו"ת תשב"ץ (ח"ב סימן קל"ט ד"ה בודאי), דכתב דחייבין להתאבל על בן מומר שמת בקטנותו, וז"ל

(א) ועל כן אף דהעידו עדים דבאותו יום הוה במקום אחר, מכל מקום חיישינן דילמא הלך מהר לאותו עיר שנכתב בגט, עיין שם.

שם: ואם אביו חטא - הוא לא חטא, שהרי עדיין לא הוהר, וקטן אוכל נבילות אין בית דין מצווין להפרישו (יבמות שם), עכ"ל. ומשמע מדבריו, דלסברא דבית דין מצווין להפרישו - נחשבת האכילה חטא לקטן עצמו, ועבור זה הוא דצריך להפרישו, ודו"ק. והאחרונים (עיי' מגן אברהם או"ח סימן ש"ג ס"ק ד; תבואות שור י"ד סימן א ס"ק מט) כבר הביאו הך דסנהדרין (נ"ה), דקטן אית בעבירתו תקלה וקולן, ורחמנא הוא דחס עליה, ועיין מה שכתבתי שם על הגליון (ראה גליוני הש"ס נמכות ב. ד"ה לו).

טעמים שאשת איש חמור מדיני נפשות

בתוספות יבמות (קטו. ד"ה תבא) הקשו, בהא דאיתא (שם), דלגבי גט חיישינן דלמא בגמלא פרחא אזל (הולך מהר כעוף פרוח, רש"י^כ), ואילו במכות (ה), לגבי דיני נפשות לא חיישינן לגמלא פרחא, עיין שם.

בשו"ת מים עמוקים (ח"א סימן לא ד"ה מאן), הקשה כן מסברא דנפשיה. ותירץ, דחששא דכאן דילמא בגמלא כו', הוא משום חומרא דאשת איש, דמחמירין באשת איש יותר מבדיני נפשות, עיין שם. וכן נראה גם משו"ת מהר"י ווייל (סימן ע"ט ד"ה ונ"ש), עיין שם היטב.

ולפי זה, מובן בפשיטות קרא ד'הורגוני על דבר אשתי' (בראשית כ', י"א), דיחושו יותר לאיסור אשת איש מלאיסור רציחה. וטעם החומר, יש לומר משום דכל ביאה וביאה היא באיסור, וכבר נאמר זה (עיין אור החיים שם), ומצאתיו בריב"א על התורה במקומו (שם י"ב).^כ

וגם יש לומר, משום דאשת איש תרתי איתנהו ביה, דהולד ממוזר (עיין יבמות מט), ומבואר בספר חסידים (סימן תק), דמוליד ממוזר יש בו גרם שפיכות דמים, דממוזירא לא חיי (שם ע"ה). וגם יש לומר, דכיון דאשת איש עונשו מיתה בידי אדם (ראה ויקרא כ', י; עיי' סנהדרין פ"ד), וכרת בידי שמים (ראה שם י"ז, כ"ט; עיי' כריתות ב.), נמצא האיש גורם מיתה לאשה והאשה לאיש, ועל כן חשוב גם זה גרם שפיכות דמים. ועיין בבא קמא (מ"ב), לעולם דרבעה ולא קטלה, דאתויהו לבי דינא וקטלוה, מהו דתימא כמאן דקטלה דמי.

דרכו של רבי יהודה לפרוט כל פרט ופרט בפני עצמו

עיין שבת (ע"ה), רבי יהודה מוסיף את השובט והמדקדק, אמרו לו, שובט הרי הוא בכלל מיסך, מדקדק הרי הוא בכלל אורג.

דוגמתו יבמות (ק"ז), רבי יהודה מוסיף אף אשת אב והכלה, אמרו לו, אשת אב הרי היא בכלל בת הבעל, כלה הרי בכלל חמותה. ועיין עוד נדרים (פ"ט), זו דברי רבי יהודה, אבל חכמים אומרים שלש נערות כו', עיין שם בר"ן (פ"ט. ד"ה תשע), דגם שם רבי יהודה פורט לחשוב כל הפרטים, וחכמים חושבים רק הכלליים, שנכללים בהם הפרטים.

ונראה, דרבי יהודה לטעמיה אזיל על פי סיפרי האזינו (פיסקא א ד"ה וכרביבים), על הכתוב (דברים לב, ב) 'ערוף כמטר לקחי', וז"ל: היה רבי יהודה אומר, לעולם הוי כונס דברי תורה כללים ומוציאם פרטים, שנאמר 'יערוף כמטר לקחי', ואין 'ערוף' אלא לשון כנעני, משל, אין אדם אומר לחבירו פרוט לי סלע זה, אלא ערוף לי סלע זה, כך הוי כונס דברי תורה כללים ופורט ומוציאם כטיפים הללו של טל שהם קטנים, עכ"ל.

ובזית רענן בילקוט שם (פרשת האזינו רמז תתקמ"ב אות א) פירש, שבזכרוננו יתפוש הכללים, וכשיאמר - יאמר כל פרט ופרט בפני עצמו כטיפים הללו של טל שהם קטנים, עיין שם. ועל כן כך היתה דרכו של רבי יהודה בדבריו לפרוט כל פרט ופרט בפני עצמו, וכדבריו בספרי הנ"ל.^כ

(א) ראה לקח טוב כלל טו פיסקא כו"ל.
(ב) ראה דברים נפלאים בגליון טז עמוד ג.

ההבטחה האחרונה שמחוללת פלאים:

"כל מי שיסייע בהדפסת החיבורים שלי, אהיה לו למליץ יושר בעולם העליון"

(הבטחתו של רבינו זי"ע ע"מ סוף להסתלקותו, באזני חתנו הגד"צ רבי יצחק מענדל מארגנשטערן זצ"ל - מייסד וראש חברת 'אוהבי תורה' להוצאת ספרי רבינו)

לרכישת הספרים (במשלוח עד הבית), לקבלת הגליון ולתרומות:
טל: 1800-200-855 | דוא"ל: ot035104720@gmail.com